Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPOREn lausunto koskien valtion talousarvioesitystä vuodelle 2026

Johanna Tuukkanen 7.10.2025

cupore

Yleisesti

- Kulttuuripoliittisen selonteon (VN, 2024) vision mukaan 2040-luvulla taide ja kulttuuri ovat Suomea vahvistava ja yhdistävä voima. Onnistuneen kulttuuripolitiikan seurauksena ihmisten kokema osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa yhteistyössä muiden politiikan alojen kanssa.

- Selonteossa Suomen pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka perustuu neljään tavoitteeseen
  - kulttuuri on muutosvoima
  - kulttuurin tekijät ja sisällöt ovat avainasemassa
  - kulttuuri on jokaisenoikeus
  - kansainvälinen vaikuttavuus

- Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpano on esimerkki vaalikaudet ylittävästä toiminnasta. Valtiotalouden tarkastusvirasto korostaa julkaisussaan *Vaalikaudet ylittävien hankkeiden ja uudistusten valmistelu* (2024), että
  - *valmisteluprosesseissa ja hankehallinnassa tulee huolehtia tuloksellisuuden perusedellytyksistä. Näihin kuuluvat riittävät resurssit (emt. s. 5).*

- Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteiden toteuttaminen edellyttää myös taloudellisia resursseja.

cupore

Valtiontalouden kokonaisuudessa taiteen ja kulttuurin rahoitusosuus on jo entuudestaan pieni

- Vuodelle 2026 opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin momentille (29.80) ehdotetaan 547 miljoonan euron rahoitusta, mikä vastaa noin 0,6 prosenttia valtion talousarviomenoista. Osuus on pysynyt ennallaan viime vuoteen verrattuna, mutta laskenut vuodesta 2023, jolloin se oli 0,7 prosenttia

- Monet toimijat ovat jo pidempään kampanjoineet tämän osuuden nostamisesta yhteen prosenttiin.

- Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan ehdotetut toimintamenosäästöt vuonna 2026 (ehdotettu toimintamenosäästö 11,8 milj. euroa vuodesta 2025) ovat toiseksi suurimmat kaikkiaan 14 päätoimiluokkaan ehdotetuista toimintamenosäästöistä. Samaan aikaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla suunnitellaan huomattavan suuria uudistuksia kuten Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeen toimeenpanoa.

cupore

- Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimintamenot ja ehdotetut säästöt tulee suhteuttaa koko valtiontalouden kokonaisuuteen ja mittakaavaan.

- Rahoitustieto osoittaa, että tässä kokonaisuudessa taiteen ja kulttuurin rahoituksesta leikkaaminen ei voi tuoda huomattavaa rahallista säästöä. Sen sijaan taiteen ja kulttuurin pienessä rahoitusosuudessa pienetkin muutokset ovat suhteessa isoja, ja niillä on huomattavia vaikutuksia osana laajempaa taiteen ja kulttuurin systeemiä ja sen elinvoimaa.

- Taide ja kulttuuri toimivat kaikkialla yhteiskunnassa: ne ovat kulttuurin tulevaisuustyöryhmän Kulttuurin aika on nyt ja aina: Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän ehdotukset seuraavalle hallituskaudelle -raportin (OKM, 2022) mukaan kansakuntamme tärkeintä pääomaa (s. 7). **Säästö kulttuurista on tämän pääoman heikentämistä. Kulttuuripoliittisen selonteon ensimmäinen toimenpide-ehdotus on huolehtiminen kulttuurin tulevaisuuskestävästä perustasta** (VN, 2024, s. 25).

cupore

1. Toimintamenosäästöt heikentävät kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutusta 1/2

- Talousarviossa taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan noin 547,5 miljoonaa euroa. Vaikka summa on 9,5 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa, sisältää ehdotus kaikkiaan 10,18 miljoonan euron säästön opetus- ja kulttuuriministeriön jakamiin taiteen ja kulttuurin avustuksiin. Budjettiriihessä yritystukiin kohdennetun 7,8 miljoonan euron lisäksi näihin avustuksiin kohdistuu sekä kehysriihessä päätetty 1,6 miljoonan euron säästö kulttuuritilojen investointiavustuksiin että kertaluonteinen 0,78 miljoonan euron toimintamenosäästö.
  - Yhdelle toimialle kohdennettavana leikkauksena erityisen merkittävä on Suomen elokuvasäätiön tukien supistaminen 5,5 miljoonalla eurolla.
  - Taiteen edistämiskeskuksen valtionavustuksiin esitetään 1,3 miljoonan euron leikkausta hallituksen vuoden 2026 talousarvioesityksessä. Taiken määrärahat pienenevät kolmatta vuotta peräkkäin. Leikkaus kohdentuu harkinnanvaraisiin ei-lakisääteisiin valtionavustuksiin, ja niiden osalta leikkaus on noin 5 prosenttia.

- Pitkäjänteisyyden ja ennakoitavuuden puute julkisessa rahoituksessa vaikeuttavat huomattavasti toimintaedellytyksiä taide- ja kulttuurialalla, joilla näkemyksemme mukaan – toisin kuin hallituksen esityksessä väitetään (s. 350) – edelleen toivutaan muun muassa koronapandemian vaikutuksista.

cupore

1. Toimintamenosäästöt heikentävät kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutusta 2/2

- Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Taiteella ja kulttuurilla on itseisarvo. Luovilla aloilla sekä tapahtuma-alalla on merkittävä työllisyys- ja kasvupotentiaali. Luovien alojen työpaikkoja lisätään ja kulttuuripalvelujen saavutettavuutta parannetaan” (s. 351).

- Hallituksen esitykseen kirjattuna tavoitteena on, että kulttuurialojen osuus arvonlisäyksestä nousee yli vuoden 2008 tason (3,6 % bruttokansantuotteesta) (s. 352).

- Esimerkiksi elokuvan tuotantotukien ja Taiken kautta jaettavien yhteisöavustusten, alueille kohdennettavan rahoituksen sekä taiteen kohdeapurahojen leikkaukset eivät edistä työpaikkojen lisäämisen tai kulttuuripalveluiden saatavuuden tavoitetta sen paremmin kuin tavoitetta parantaa kulttuurialojen osuutta bruttokansantuotteestakaan.

cupore

2. Toimintamenosäästöt vaikuttavat alueelliseen yhdenvertaisuuteen ja palvelujen saatavuuteen eri puolilla Suomea

- Valtionavustuksiin kohdistuvat leikkaukset tarkoittavat vääjäämättä myös taiteen ja kulttuurin alueellisen saatavuuden heikentymistä. Yhteisöille suunnattujen valtionavustusten leikkaukset ovat jo monin osin kohdistuneet suomalaisen yhteiskuntakehityksen ja -järjestyksen kannalta historiallisesti tärkeään järjestökenttään.

- Cuporen tarkastelussa taiteenalojen yhteisöjen ja vapaan kentän sekä tapahtumien valtionavustusten muutoksiin vuosien 2023 ja 2025 (toukokuun) välillä todetaan, että esimerkiksi festivaali- ja yhteisöavustusten muutokset näkyvät suurimpina niissä maakunnissa, joissa on ollut jo lähtökohtaisesti niukasti kyseisiä avustuksia. Huolestuttavasti myös suurimmat vos-rahoituksen muutokset näkyvät osittain samoilla alueilla. (Sokka & Nokela, 2025a.)

cupore

3. Toimintamenosäästöjä kohdennetaan ilman kattavaa tietopohjaa tai vaikuttavuusarvioita 1/2

- Taiteen ja kulttuurin budjettiluvun (29.80) muutosten seurantaa vaikeuttavat rahoituksen siirrot budjetin lukujen välillä. Näistä siirroista ei aina ole tietoa budjettia valmistelevan hallinnon ulkopuolella. Tieto taiteen ja kulttuurin budjettilukuun (29.80) kohdennetuista toimintamenosäästöistä on kokonaisuudessaan hajanaista.

- Tietoon perustuvan päätöksenteon kannalta on ongelmallista, että kattavia vaikuttavuusarvioita leikkausten vaikutuksista ei julkisten tietojen mukaan olla tehty.

- Cupore haluaa nostaa esiin tutkimuksen merkityksen taiteen ja kulttuurin toimialojen sekä niiden toimintaedellytysten seurannassa ja arvioinnissa.
  - Cupore kiittää hallituksen sitoutumista valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen nostamiseen 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä.
  - Kokonaisuudessaan Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030

- Tällä hetkellä valtaosa julkisen sektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista kohdistuu tekniikan alan ja luonnontieteiden tutkimus- ja kehittämistoimintaan (Suomen virallinen tilasto (SVT): Tutkimus- ja kehittämistoiminta).

cupore

3. Toimintamenosäästöjä kohdennetaan ilman kattavaa tietopohjaa tai vaikuttavuusarvioita 2/2

- Olisi toivottavaa, että kulttuuri ja luovat alat tunnistettaisiin nykyistä paremmin valtion TKI-politiikassa. Kulttuuri- ja luovien alojen erityispiirteet tulisi ottaa paremmin huomioon myös rahoitus- ja tukijärjestelmien toimeenpanossa.

- Kulttuuripoliittisessa selonteossa (VN, 2024, s. 26) yhtenä toimenpiteenä halutaan vahvistaa kulttuurialaa koskevan tietoperustan ajantasaisuutta, kattavuutta ja yhteen toimivuutta sekä parantaa tiedon hyödynnettävyyttä alan vaikuttavuuden tunnistamiseksi, päätöksenteon pohjaksi ja toiminnan suuntaamiseksi.
- Cupore muistuttaa, että tutkimusta tulee voida tehdä monipuolisesti ja monitieteisistä lähtökohdista. Innovaatiotoiminta liitetään usein yksipuolisesti teknologiseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Muun muassa kulttuuripoliittisen selonteossa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja seuraamiseksi myös kulttuurin tutkimus, yhteiskuntatieteellinen tutkimus ja humanistiset tieteet ovat merkityksellisiä.

cupore

Kiitos!

Johanna Tuukkanen
Johtaja, FT
+358 50 586 0414
johanna.tuukkanen@cupore.fi

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
Pitkänsillanranta 3 B
00530 Helsinki
www.cupore.fi

cupore